

Sygn. akt: III AUa 793/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 grudnia 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Maria Padarewska - Hajn (spr.)

Sędziowie: SSA Jacek Zajączkowski

SSO del. Dorota Rzeźniowiecka

Protokolant: st. sekr. sądowy Joanna Sztuka

po rozpoznaniu w dniu 12 grudnia 2013 r. w Łodzi

sprawy **W. W.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych I Oddziałowi w Ł.**

o wznowienie postępowania o wypłatę emerytury w sprawie IX U 1194/11,

na skutek apelacji organu rentowego

od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi z dnia 27 marca 2013 r., sygn. akt: VIII U 383/13,

oddala apelację.

Sygn. akt III AUa 793/13

UZASADNIENIE

W. W. (3) złożyła skargę o wznowienie postępowania zakończonym prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łodzi z dnia 20 lutego 2012 r. w sprawie IX U 1194/11. Jako podstawę skargi wskazała art. 401¹ k.p.c. i wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 r. w sprawie K 2/12. Skarżąca żądała orzeczenia o wypłaceniu zaległych świadczeń wraz z ustawowymi odsetkami za okres od dnia 1 października 2011 r. do dnia 29 lutego 2012 r.

Organ rentowy wniósł o oddalenie skargi.

Zaskarżonym wyrokiem z 27 marca 2013 r. Sąd Okręgowy w Łodzi w pkt 1 wznowił postępowanie w sprawie o sygn. IX U 1194/11, w pkt 2 zmienił wyrok Sądu Okręgowego z 20 lutego 2012 r. oraz poprzedzającą go decyzję ZUS z 13 października 2011 r. i przyznał W. W. (3) prawo do wypłaty emerytury poczynając od 1 października 2011 r. do dnia 29 lutego 2012 r., w pkt 3 wnioszek o przyznanie odsetek przekazał do rozpoznania organowi rentowemu.

Sąd Okręgowy ustalił, że W. W. (3), urodzona w dniu (...), ma przyznane prawo do emerytury od 1 marca 2009 r. W dniu wydania w/w decyzji W. W. (3) pozostawała w stosunku pracy z Powiatowym Urzędem Pracy w Z., gdzie była zatrudniona od 1 stycznia 1993 r. Decyzją z dnia 13 października 2011 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w Ł. wstrzymał wnioskodawczym wypłatę emerytury od dnia 1 października 2011 r. na podstawie art. 28 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw. Od powyższej decyzji

wnioskodawczym wniosła odwołanie. Sąd Okręgowy w Łodzi wyrokiem z dnia 20 lutego 2012 roku, sygn. akt IX U 1194/11, oddalił odwołanie W. W..

W dniu 1 marca 2012 r. ubezpieczona złożyła do organu rentowego świadectwo pracy z Powiatowego Urzędu Pracy w Z. z dnia 1 marca 2012 r., z którego wynika, że łączący ją z w/w pracodawcą stosunek pracy został rozwiązany z dniem 29 lutego 2012 r. W dniu 30 marca 2012 r. organ rentowy wydał decyzję o wznowieniu wypłaty zawieszony emerytury od dnia 1 marca 2012 r., tj. od miesiąca, w którym ustała przyczyna powodująca wstrzymanie wypłaty świadczenia.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał skargę za zasadną. Ubezpieczona jako podstawę skargi wskazała art. 401¹ k.p.c., zgodnie z którym można żądać wznowienia postępowania w wypadku, gdy Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub z ustawą, na podstawie którego zostało wydane orzeczenie. Skarżąca powołała się na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 r. sygn. akt K2/12, który został opublikowany w Dzienniku Ustaw w dniu 22 listopada 2012 r. i z tą datą wszedł w życie. Zgodnie z tym orzeczeniem art. 28 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw w związku z art. 103a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, dodanym przez art. 6 pkt 2 ustawy z 16 grudnia 2010 r., w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do osób, które nabyły prawo do emerytury przed dniem 1 stycznia 2011 r., bez konieczności rozwiązania stosunku pracy, jest niezgodny z zasadą ochrony zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa wynikającą z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Sąd podkreślił, że związku z w/w orzeczeniem TK utracił moc obowiązującą przepis art. 28 ustawy zmieniającej z dnia 16 grudnia 2010 r. w zakresie, w jakim przewiduje stosowanie art. 103a ustawy o emeryturach i rentach z FUS do osób, które nabyły prawo do emerytury przed 1 stycznia 2011 r., bez konieczności rozwiązania stosunku pracy. Skarżąca nabyła prawo do emerytury od dnia 1 marca 2009 r., co oznacza że w/w wyrok Trybunału Konstytucyjnego ma zastosowanie w jej przypadku. Stąd też jej żądanie wznowienia postępowania przed Sądem Okręgowym było zasadne.

Sąd pierwszej instancji wskazał następnie, że z chwilą ogłoszenia sentencji wyroku Trybunału Konstytucyjnego w sprawie K2/12 w Dzienniku Ustaw utracił moc art. 28 ustawy zmieniającej z dnia 16 grudnia 2010 r. w zakresie, w jakim przewiduje stosowanie art. 103a ustawy o emeryturach i rentach z FUS do osób, które nabyły prawo do emerytury przed dniem 1 stycznia 2011 r., bez konieczności rozwiązania stosunku pracy, co nastąpiło w dniu 22 listopada 2012 r. Znaczy to, że obowiązek rozwiązania stosunku pracy z dotychczasowym pracodawcą - jako warunek realizacji nabytego prawa do emerytury - nie będzie miał zastosowania do osób, które nabyły to prawo w okresie od dnia 8 stycznia 2009 r. do dnia 31 grudnia 2010 r. Natomiast przepis ten pozostaje nadal w obrocie prawnym i znajduje zastosowanie do osób, które nabyły prawo do emerytury w momencie jego wejścia w życie i później, tj. od dnia 1 stycznia 2011 r. Ubezpieczona nabyła prawo do emerytury od dnia 1 marca 2009 r., w związku z czym decyzję organu rentowego z dnia 13 października 2011 r. należy uznać za wydaną na podstawie niezgodnych z ustawą zasadniczą przepisów. Stąd też konieczna była zmiana wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi z dnia 20 lutego 2012 r. oraz poprzedzającej go decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w Ł. z dnia 13 października 2011 r. i przyznanie W. W. (3) prawo do wypłaty emerytury poczynając od dnia 1 października 2011 r. do dnia 29 lutego 2012 r.

Orzeczenie w punkcie 3 wyroku o przekazaniu zawartego w odwołaniu wniosku o przyznanie odsetek do rozpoznania Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych I Oddziałowi w Ł. zapadło zgodnie z treścią art. 477¹⁰ § 2 k.p.c. Kwestionowana decyzja nie dotyczyła roszczenia odsetkowego, z którym skarżąca wystąpiła w skardze o wznowienie postępowania, przeto należy uznać, że w tym zakresie został złożony nowy wniosek przez ubezpieczoną, który podlega przekazaniu do rozpoznania organowi rentowemu.

Apelację od wyroku złożył organ rentowy, zaskarżając wyrok w części dotyczącej przyznania prawa do emerytury za okres od 1 października 2011 r. do 29 lutego 2012 r. i przekazania sprawy odsetek do rozpoznania ZUS. Zarzucił Sądowi naruszenie prawa materialnego tj. art. 103a ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS w zw. z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z 13 listopada 2012 r. Wniósł o zmianę wyroku w zaskarżonej części i oddalenie odwołania gdy chodzi o prawo do wypłaty emerytury za okres od 1 października 2011 r. do 29 lutego 2012 r., ewentualnie o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji.

Wskazał, że skoro Trybunał nie określił terminu utraty mocy obowiązującej zakwestionowanych przepisów, to należy uznać, że nastąpiło to z chwilą opublikowania wyroku w Dzienniku Ustaw. Retrospektywny charakter wyroku Trybunału jaki przyjął Sąd Okręgowy nie jest uzasadniony.

Skarżąca wniosła o oddalenie apelacji.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja jest bezzasadna i jako taka podlega oddaleniu.

W sprawie nie ma sporu co do okoliczności faktycznych w tym co do tego, że skarżąca jest objęta treścią przywołanego wyroku Trybunału Konstytucyjnego a zaskarżony skargą wyrok został wydany w oparciu o przepis prawa uznany za niezgodny z konstytucją.

Na etapie postępowania apelacyjnego spór sprowadza się do tego czy istnieją przesłanki do wznowienia postępowania i wypłaty wstrzymanego świadczenia emerytalnego skarżącej od dnia 1 października 2011 r., tj. od momentu zawieszenia emerytury. Organ rentowy argumentował, że wyrok Trybunału może być skuteczny jedynie od chwili jego ogłoszenia w Dzienniku Ustaw tj. od dnia 22 listopada 2012 r., nie może natomiast mieć mocy wstecznej. Spór ten zatem sprowadza się do oceny skutków derogacyjnych niekonstytucyjnego przepisu, w szczególności czy przepis niekonstytucyjny traci moc ex tunc (od początku jego wejścia w życie), czy też ex nunc (od momentu stwierdzenia jego niekonstytucyjności). Przyjęcie argumentacji organu rentowego, skutkowałoby w przypadku ubezpieczonej tym, że de facto nie miałyby ona prawa do wypłaty zawieszonoego świadczenia, bowiem wyrok Trybunału wszedł w życie w momencie, w którym wypłata jej emerytury została już ponownie podjęta (co miało miejsce 1 marca 2012 r.). Tym samym orzeczenie Trybunału nie miałyby faktycznych skutków względem skarżącej.

Problematyka skuteczności wyroków Trybunału Konstytucyjnego należy do zagadnień skomplikowanych i budzących wątpliwości zwłaszcza w sytuacji, gdy Trybunał skorzysta z uprawnienia określonego w treści art. 190 ust. 3 Konstytucji. Zgodnie z tym przepisem orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, jednak Trybunał Konstytucyjny może określić inny termin utraty mocy obowiązującej aktu normatywnego.

W wyroku Trybunału Konstytucyjnego wydanego w sprawie K 2/12 utrata mocy obowiązującej niekonstytucyjnego przepisu nie została odroczone w czasie, natomiast rozważenia wymaga, czy w takim razie automatycznie nastąpiła utrata mocy obowiązującej przepisu ze skutkiem od początku jego wejścia w życie.

W doktrynie ukształtowały się dwa przeciwstawne stanowiska. Pierwsze opiera się na założeniu wynikającym z treści art. 190 ust. 1 Konstytucji, zgodnie z którym orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne. Zwolennicy tego poglądu przywiązują szczególną uwagę do semantycznego znaczenia pojęcia utraty mocy obowiązującej. Skoro przepis traci moc z określoną datą, to znaczy że do tego czasu wywiera skutki prawne.

Istnieje również ustabilizowane stanowisko, które Sąd Apelacyjny w składzie tu orzekającym w pełni popiera, że przepis traci swój byt ex tunc, a więc od początku jego obowiązywania. Ma to miejsce w sytuacji, gdy sam tryb uchwalania ustawy był wadliwy. Tymczasem w uzasadnieniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 r. w sprawie K2/12 Trybunał zauważył, że w toku prac legislacyjnych pierwotnie nowelizacja miała obejmować osoby przechodzące na wcześniejszą emeryturę. Z uwagi na zmianę zakresu zastosowania tej nowelizacji zostały podniesione uwagi krytyczne odnośnie konstytucyjności tego rozwiązania. W konsekwencji nowelizacja objęła osoby, które uzyskały prawo do emerytury bez konieczności rozwiązania stosunku pracy.

Zauważyć również należy, że także orzecznictwo Sądu Najwyższego formułuje stanowisko zmierzające w kierunku niestosowania przepisu niekonstytucyjnego do stanów faktycznych, w których formalnie nie dokonano jeszcze derogacji. W postanowieniu z dnia 7 grudnia 2000 r. w sprawie sygn. III ZP 27/00, OSNP 2001/10/331, Sąd Najwyższy orzekł, że akt normatywny uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją, ratyfikowaną

umową międzynarodową lub ustawą nie powinien być stosowany przez sąd w odniesieniu do stanów faktycznych sprzed ogłoszenia orzeczenia Trybunału. Podobny pogląd wyraził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 5 września 2001 r., II UKN 542/00, OSNP 2003/11/276, stwierdzając że sąd drugiej instancji, który rozstrzyga sprawę po stwierdzeniu niezgodności przepisu ustawy z Konstytucją, nie może pominąć stanowiska Trybunału Konstytucyjnego i oddalić apelacji od wyroku, który został wydany przez sąd pierwszej instancji na podstawie przepisu niezgodnego z Konstytucją. W kolejnym wyroku z dnia 12 czerwca 2002 r., II UKN 281/01, Sąd Najwyższy zaprezentował stanowisko, że nie jest usprawiedliwioną podstawą kasacji zarzut zaniechania zastosowania obowiązującego w dacie wyrokowania przepisu ustawy, który następnie został uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją. Orzecznictwo Sądu Najwyższego co do tego, że przy rozpoznawaniu środka odwoławczego sądy nie powinny stosować przepisu prawa, który został uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją, jest jednolite. Zaprezentowana linia orzecznictwa Sądu Najwyższego jest stabilna i prowadzi do wniosku, że utrata mocy obowiązującej przepisu z powodu jego niezgodności z Konstytucją co do zasady oznacza, że przepis ten nie może być stosowany poczynając od daty jego uchwalenia. Wyrok Trybunału ma generalnie skutki retroaktywne, a przez to zachodzi konieczność ponownego rozpoznania sprawy z pominięciem już niekonstytucyjnego przepisu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 listopada 2008 r., V CO 43/08, LEX nr 564856, wyrok z dnia 21 listopada 2006 r., II PK 42/06, LEX nr 950622; wyrok SN z dnia 10 listopada 1999 r., ICKN 204/98, OSNC 2000, Nr 5, poz. 94; wyrok z dnia 16 grudnia 1999 r., II CKN 632/98, nie publ.).

Nie można przy tym pominąć, że w postanowieniu SN z dnia 13 stycznia 2009 r., II PO 8/08, wyrażono stanowisko, iż po wznowieniu postępowania na podstawie art. 401¹ § 1 k.p.c., Sąd stwierdzając, że orzeczenie wydane zostało na podstawie obowiązującego aktu prawnego, ma jednocześnie przesłankę do innego rozstrzygnięcia sprawy, uznając, że choć akt ten obowiązywał, to nie powinien być zostać w sprawie zastosowany, co okazało się dopiero po orzeczeniu Trybunału Konstytucyjnego (LEX nr 738350). W uzasadnieniu orzeczenia Sąd Najwyższy wskazał, że akt normatywny uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą, nie powinien być stosowany przez Sąd w odniesieniu do stanów faktycznych sprzed ogłoszenia orzeczenia Trybunału.

Przyjęcie rozumowania odmiennego sprowadzałoby się do konieczności formułowania podstawy prawnej wyroku na podstawie niezgodnego z Konstytucją przepisu ustawy wprowadzającej w życie obowiązek wstrzymania emerytury w stosunku do osoby, która nie rozwiązała stosunku pracy. Niekonstytucyjność przepisu ustawowego z istoty rzeczy jest stwierdzana po okresie jego obowiązywania, w sytuacji w której regulacja wywarła negatywny skutek w sferze praw jednostki. Nie można dzielić uprawnień skarżącej do emerytury na okres do dnia ogłoszenia wyroku Trybunału (zasadne wstrzymanie świadczenia) i po dniu ogłoszenia wyroku Trybunału (wznowienie prawa do świadczenia). Warto w tym miejscu podkreślić, że wznowienie prawa do wypłaty świadczenia nie wymaga od sądu określenia szczególnych przesłanek, lecz stwierdzenia jedynie faktu wstrzymania prawa do świadczenia. W konsekwencji odwołująca ma prawo do uzyskania świadczenia, które zostało jej wstrzymane w sposób niezgodny z prawem.

Reasumując, stwierdzenie przez Trybunał Konstytucyjny niezgodności z Konstytucją art. 28 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 257, poz. 1726) w związku z art. 103a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych prowadzi do derogacji uznanych za niezgodne z Konstytucją przepisów ze skutkiem *ex tunc*. Powyższe więc oznacza, że z chwilą opublikowania wyroku Trybunału Konstytucyjnego w Dzienniku Ustaw przepisy te utraciły zdolność do wymuszania określonego zachowania zarówno przez ich adresatów, jak również przez organy stosujące prawo, dając jednocześnie przewidziane wprost w art. 190 ust. 4 ustawy zasadniczej (tu w zw. z art. 401¹ k.p.c.), konstytucyjne uprawnienie do wznowienia postępowania zakończonego orzeczeniem wydanym na podstawie tych niekonstytucyjnych przepisów. Gdyby więc podzielić stanowisko organu rentowego o tym, że aż do momentu ogłoszenia orzeczenia Trybunału, akt uznany za niekonstytucyjny ma pełną moc obowiązującą i powinien być bez żadnych zastrzeżeń stosowany przez sądy do stanów faktycznych powstałych przed ogłoszeniem tego orzeczenia, to w istocie przekreśliłoby to sens instytucji wznowienia postępowania, którego celem jest przecież restytucyjne wydanie orzeczenia zgodnego z prawem, w zgodzie z wartościami i zasadami konstytucyjnym. O tak rozumianych skutkach orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego

stanowią między innymi wyroki samego Trybunału z dnia 2 marca 2004 r. SK 53/03, OTK 2004/3/16, czy 9 czerwca 2003r. SK 5/03 OTK 2003/6A/50.

Warto w tym miejscu także przywołać stanowiska wyrażane w orzeczeniach Sądu Najwyższego dotyczące art. 103 a ustawy wyrok z 6 czerwca 2013 roku w sprawie HUK 330/12 i z dnia 4 września 2013 r. w sprawie II UK 24/13 (legalis) i tam wyrażane poglądy co do skutków uznania przepisu za niekonstytucyjny wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt przedmiotowej sprawy, stwierdzić należy, że przy dokonaniu ponownej oceny prawnej występującego w niej przedmiotu sporu - z wyłączeniem już uznanych za niekonstytucyjne, a wyżej powołanych przepisów - roszczenie wnioskodawczyni podjęcia wypłaty emerytury z dniem 1 października 2011 r. okazało się w pełni zasadne, jako, że niekonstytucyjnym okazał się warunek rozwiązania stosunku pracy do kontynuowania wypłaty emerytury odwołującej. Tym samym Sąd Okręgowy na podstawie art. 401¹ k.p.c. zasadnie wznowił postępowanie w sprawie i na mocy art. 412 § 2 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok tegoż Sądu z dnia 20 lutego 2012 r., jak też poprzedzającą go decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 13 października 2011 r. w ten sposób, że podjął wypłatę emerytury skarżącej od dnia 1 października 2011 r. do 20 lutego 2012 r. (bowiem od 1 marca 2012 r. świadczenie to było odwołującej ponownie wypłacane).

Organ rentowy kwestionował również fakt przekazania mu do ponownego rozpoznania roszczenia o odsetki od zaległego świadczenia. Nie wskazał tu jakichkolwiek zarzutów, należy jednak dorozumiewać, że skoro poprawnym okazałoby się pogląd organu rentowego, że skarżącej nie przysługuje wypłata zawieszony emerytury, to bezcelowym byłoby rozpoznawanie wniosku o odsetki od takiego świadczenia. Skoro jednak organ rentowy jest zobowiązany do wypłaty świadczenia głównego (zaległej emerytury) to tym samym nie można przesądzać a priori o bezzasadności wniosku o odsetki. Jak słusznie zauważył Sąd Okręgowy to żądanie nie było dotychczas przedmiotem rozważenia przez ZUS, co czyni koniecznym skorzystanie z art. 477¹⁰ § 2 k.p.c. i przekazanie takiego wniosku do rozpoznania przez organ rentowy.

Podsumowując apelacja ZUS jest bezzasadna i podlega na podstawie art. 385 k.p.c. oddaleniu.